

Sema YALÇIN

İstanbul Okan Üniversitesi, sema.yalcin@okan.edu.tr, İstanbul-Türkiye

ORCID: 0000-0002-5865-3229

TEKSTİL YAN ÜRÜNLERİNİN SANATSAL GİYSİ TASARIMINDA KULLANIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA¹

Özet

Tasarım motivasyonu çok çeşitli faktörlerden olabilir; bazen asıl hedef form ve ergonomi olurken bazen de teknolojik yenilik ve estetik olabilir. Tasarımcılar çoğunlukla çeşitli materyallerin niteliklerinden veya formlarından esinlenir veya faydalanırlar. Yeni teknolojik ürünler sunuldukça yeni tasarım formları oluşabilir. Tekstil yan ürünleri ve aksesuarları üreten firmaların teknolojik ürünleri ile tasarım öğrencilerinin bir araya gelişinden doğan sinerji tasarıma ve akademik hayata katkı sağlamaktadır. Bu amaçla Konfeksiyon Yan Sanayicileri Derneği ile İstanbul Okan Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü arasında oluşturulan ortak projede firmalar tarafından üretilen yeni teknolojik ve/veya sürdürülebilir ürünler ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencileri estetik, sanatsal ürünler tasarlamışlardır.

Tasarım öğrencileri seçilen malzemeler (Yan Sanayi ürünleri) ile farklı çalışma yöntemleri ile malzemelerini işlemenin ve şekillendirmenin yeni yollarını deneyimleyerek "Sanatsal Tekstiller" dersi kapsamında yeni tasarımlar oluşturmuşlardır. İşbirliği KYSD üreticilerinin ve Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencilerinin yeni kombinasyonlar oluşturmasına teşvik etmiş; öğrenciler yeni desenler ve yüzeyler deneyerek farklı deneyimler gerçekleştirmiş ve oluşturdukları tasarımlar "KYSD Tekstil Aksesuarları Fuarı"nda sergilenmiştir. Ticari üretimin gerçekleştirdiği ve tasarım öğrencilerinin deneyimi ile ortaya çıkan sanatsal ürünler bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çalışmada materyal olarak öğrenci çalışmaları kullanılmaktadır. İrdeleme sonucunda teknoloji ve tasarım etkileşimi biçim, malzeme, renk, doku başlıklarında değerlendirilmektedir. Çalışmanın sonunda, öğrenci tasarımları yukarıda belirtilen ölçütlerle birlikte sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanatsal Giysi Tasarımı, Konfeksiyon Yan Sanayi, Tekstil Aksesuarları, Artistik Tasarım.

A RESEARCH ON THE USE OF TEXTILE BY-PRODUCTS IN ARTISTIC CLOTHING DESIGN

Abstract

Design motivation can come from a wide variety of factors; sometimes it may be form and ergonomics, as well as technological innovation and aesthetics. Designers are often inspired by the qualities or forms of various materials. As new technological products are introduced, new design forms may occur. The synergy arising from the collaboration of the companies producing textile by-products and accessories with design students contributes to design and academic life. For this purpose, the students of Textile and Fashion Design Department designed aesthetic and artistic products by

¹ Bu çalışma, Van Yüzcüncü Yılı Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından 28-30 Eylül 2022 tarihleri arasında düzenlenen "2. Uluslararası Kültür, Sanat ve Toplum Sempozyumu" nda bildiriler olarak sunulmuştur.

using new technological and/or sustainable products produced by the companies in collaboration between the Apparel Sub-Industries Association and Istanbul Okan University, Faculty of Art, Design and Architecture. Design students created new designs with shaping selected materials (Sub-industry products) in "Artistic Textiles" course by experiencing different working methods. Collaboration encouraged KYSD manufacturers and students of Textile and Fashion Design Department to create new combinations; students had different experiences by trying new patterns and surfaces, and the designs they created were exhibited at the "KYSD Textile Accessories Fair". Artistic products produced by commercial production and created by the experience of design students form the basis of this study. Student studies are used as material in the study. As a result of the analysis, the interaction of technology and design is evaluated under the headings of form, form, material, color and texture. At the end of the study, student designs are presented with the criteria mentioned above.

Keywords: Artistic Clothing Design, Apparel Sub-industry, Textile Accessories, Artistic Design.

1. Giriş

Kavramların, tekniklerin, malzemelerin gelişimiyle ve bir araya geliş biçimleriyle kendini yenileyen sanat, çağımızda deneyimlere ve radikal değişimlere açık olmuştur. Gelişen teknoloji, estetik değerler ve son model teknikler ile tasarımcı güncel ve yenilikçi tasarımları ile gündeme gelebilmektedir. Sadece doğayı taklit etmekle yetinmeyerek; estetik kaygılara ve kurallara göre hareket ederek sanatsal özgürlük anlamında da sınırlarını kaldırmaktadır.

Tasarım alanında çeşitli materyallerin niteliklerinden ve formlarından esinlenerek ve bu farklılıklardan faydalanarak yenilikçi tasarımlar yaratmaktadır. Yeni formlar yaratmanın bir yolu da farklı materyalleri harmanlamaktır. Tasarıma farklı bir bakış açısından yaklaşan tasarımcı farklı malzemeleri harmanlayarak, yeni desenler ve yüzeyler deneyerek özgün tasarımlar oluşturmaktadır. Yeni teknolojiler ve yeni materyaller ile tasarımcıların ilerici ve özgün tasarım formları sunmaları kolaylaşmaktadır.

Elif Kurtuldu Dönmez'in bir araştırmasında; belirli bir işlevi olan tekstil yan ürününün farklı kullanım yolu ile yeni bir objeye dönüştürülmesi ve kimliği değişen malzemenin bir sanat objesi olarak tanımlanması; sanat ve tasarım alanında bu kimlik değişiminin başlaması ile birlikte tekstil malzemelerinin de sanat alanındaki yerinin sorgulanmaya başlandığı vurgulanmaktadır. Ayrıca tekstil yüzeylerinin, tekstil aksesuarlarının ya da yardımcı malzemelerin artık sadece giyinme amaçlı değil sanatsal işlevli objeler, eserler haline dönüştüğü ifade edilmektedir. Tekstil malzemeleri olarak tanımlanan çeşitli iğneler, etiketler, düğmeler, fermuarlar, dar dokumalar, biyeler, kurdele, agraf ve çıtçıtların sanatçıların elinde şekillenerek sanat nesnelere haline geldiği belirtilmektedir (Kurtuldu, 2014, s. 280).

Tekstil ürünlerini ilham verici bulan bir araştırmacı ise; tasarımcıların form ve yüzeyleri yeniden yorumlayarak estetik tasarımlara ulaştığını belirtmektedir. Tekstil ve sanat arasındaki birlikteliğin, tekstil yan ürünlerinin insan formunu vurgulamak üzere farklı malzemelerle işlenerek estetik giysilere dönüştüğünü, insan vücudundan esinlenerek insan formunun yeni malzemelerle heykelsi şekillerin yaratımının gündemde olduğunu ifade etmektedir (Ay, 2018, s.128).

Bu çalışmada Konfeksiyon Yan Sanayicileri Derneği ile İstanbul Okan Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü'nün birlikte oluşturduğu ortak bir proje ele alınmıştır. Projede; yan sanayi firmaların ürettikleri yeni teknolojik ve/veya sürdürülebilir ürünler(malzemeler), Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencileri tarafından "Sanatsal Tekstiller" dersi kapsamında kullanılarak yeni ve özgün tasarımlara dönüşmüştür. Bu tasarımlarda kullanılan malzemelerin özellikleri incelenerek, teknoloji ve tasarımın etkileşimi ile çalışmalarındaki biçim, form, malzeme, renk, doku özellikleri irdelenecektir.

2. Tekstil Yan Ürünlerinin Endüstride Kullanımı

“Tekstil ürünlerinin hazır giyim ürünü haline dönüşme aşamasında kaliteyi belirleyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar tasarım ve estetik öğeler, kumaş, moda ve kullanılan aksesuarlardır. Hazır giyim endüstrisinde birleştirme malzemelerinin (fermuar, düğme, toka, kopça, çıtçıt, kordon, şerit vb.) önemi küçümsenmeyecek ölçüdedir (Gürcüm, 2010, s.495)”.

Etiket, düğme, fermuar, tela, astar, vatka, çıtçıt, kopça, dikiş ipliği gibi tekstil yan ürünlerinin ana özelliği; uygulanmış olduğu tüm tekstil grubu ürünlerin yaşam sürelerini uzatan, katma değerini yükselten, kalitesini arttıran, albeniyi gösteren ve daha da önemlisi tüketicinin zevk ve tercihlerini yansıtan niteliklere sahip olmalarıdır. Bir hazır giyim ürünüde kullanılan tekstil yan ürünleri o ürünün toplam kalitesinde çok büyük öneme sahiptir (Özipek, 2018, s.15).

Adını Latince “sağlama almak”, “kapatmak” anlamlarına gelen firmare kelimesinden alan fermuar iki parça materyali birleştirmek için kullanılan bir araçtır (Sığırcı, M. 2020). Kullanım alanı oldukça yaygın olan fermuar tekstil yan sanayi sektöründe en fazla üretilen ve en fazla kullanılan ürünlerinden birisidir. Giysiyi tamamlayan önemli aksesuarlardan biri olan ve eski çağlardan beri kullanılan düğme gelişen teknoloji ile birlikte günümüzde seri üretim ile her çeşit plastik, polyester, sedef, deri, ağaç, kemik ve metal malzemelerden kolaylıkla üretilmektedir (Can, 2020, s.1527, 1529). Giyim endüstrisinde kullanılan kurdele, ekstrafor, etiket, çamaşır lastiği gibi ürünler dar dokumalardır; elastik veya elastik olmayan dar dokumalar giysilerin yaka hattı, kol ağzı, bel, paça ve kenar bölgelerinde estetik açıdan tamamlama, bağlama, birleştirme, bedene oturtma ve süslemek amacıyla kullanılmaktadır (Kayadibi, 2014, s.138-139). Giysinin kemer vasıtasıyla vücuda oturmasını sağlayan toka kemerin ucunda, kemeri belli bir noktada sabitleyebilmek için kullanılmaktadır. Tokalar döküm, tel veya plastik olmak üzere üç farklı maddeden yapılmaktadır (Gürcüm, 2010, s.504). Tekstil yan sanayi ürünleri arasında en vazgeçilmez ve en önemli ürün olan etiket hazır giyim ürününe yapılacak en son ve en belirleyici dokunuştur. Üzerinde markanın imzası, prestiji ve kullanım kılavuzu bulunan etiketler; deri, karton, jakron, kâğıt, PVC, suni deri, polyester, ekstrafor gibi çok çeşitli malzemelerden üretilmektedir (Özipek,2018, s. 25).

3. Tekstil Yan Ürünlerinin Sanatsal Tekstillere Dönüşümü

20.yüzyılda biçim ve içerik açısından değişim gösteren sanat alanında yeni yaklaşımların ortaya çıkması ile sanatçılar düşüncelerini ifade etmek için geleneksel malzemelerin yanında hazır yapım ürünler, organik ve teknolojik objeler, tekstil lifleri ve ürünleri kullanmaya başlamışlardır. Sanatsal ifade için bu yeni görsel tasarım nesnelere, günlük hayatta taşıdığı anlamlardan koparıp yeni anlamlar yükleyerek sanata dâhil etmişlerdir. Modern sanat anlayışının bu yönelimi ile nesnelere, ilk kez kendi varlıkları ve kimlikleriyle birer sanat ögesine dönüşmüşlerdir. Bu döneme kadar iplik biçiminin verilebildiği doğal malzemelerle işlevsel ürünler oluşturan ve insanın temel ihtiyaçlarını karşılayarak varlığını sürdüren tekstiller, modern çağın getirdiği yeni anlayışla bir sanat alanı olarak yeni bir anlam daha kazanmıştır (Arabalı Koşar, 2017, s. 2040).

Geleneksel veya bilinen uygulamaların yaratıcı ve yenilikçi gelişmelerle yorumlanması; sıra dışı malzemelere yeni imkânlar sunulması tasarım alanlarında da yeni anlayışlar oluşturmuştur. Günümüz tekstil tasarımcıları, yeni materyallerin özelliklerine ve üretim teknolojilerine bağlı olarak gelişen tekstil ürünlerine daha önceki yıllarda tahmin edilemeyen özellikler kazandırarak daha da yaratıcı, estetik tasarım fikirleri üretmektedirler (Er Bıyıklı, 2012, s.48). Farklı fikirlerin farklı disiplinlerle harmanlandığı günümüz tekstil sanatlarında sanatçılar, tekstil tasarımına özgü geleneksel fikirlerini, yaratıcılık temelli çağdaş yorumları; özgün, yenilikçi ve sıra dışı yaklaşımları ile sergilemektedirler (Sarı, 2017, s.70).

Kimliği değişen malzemelere örnek olarak İngiliz sanatçı Jane Parkins’in çalışmalarında kullandığı farklı renk ve boyutlardaki düğmeler, boncuk ve iplik parçaları artık bir tekstil yardımcı malzemesi veya giyside kapama aksesuarı

olarak kullanılmamış; tamamen sanatçının tuvalindeki renk ve boyanın yerine geçmiştir (Kurtuldu, 2014, s.281) (Görsel. 1, 2).

Görsel 1, 2. Jane Perkins'in Tekstil Ürünleri İle "The Afghan Girl" Ve "Einstein" Portreleri (Kurtuldu, 2014, s.281)

Sanatçı Deniz Sağdıç günümüzde gelenekselin dışına çıkarak sıra dışı malzemelerle farklı uygulamalarla yaratıcı ve yenilikçi yorumlanmaları ile tanınmaktadır. Sanatçı: "Tekstil ürünleri başta olmak üzere işlenmeye, biçim vermeye uygun her türlü nesneyi eserlerinde malzeme olarak kullandığını ve olduklarından bambaşka hale dönüştürerek değerlendirdiğini belirtmektedir (Uçansoy, 2021) (Görsel. 3, 4).

Görsel 3,4. Deniz Sağdıç'ın Fermuarlardan Oluşan Sanatsal Çalışması. (Uçansoy, 2021)

Tekstil malzemeleri sanatsal ifadenin bir aracı olarak sanat disiplinlerinin birçoğunda kullanılmış, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise çağdaş sanat akımlarının da etkisi ile plastik sanatların bir dalı olarak kabul görmeye başlamıştır. Günümüzde tekstil sanatı iletişim ve etkileşimin varlığı ile güncel sanat hareketlerine, toplumsal olaylara, kültürel farklılıklara, yeni fikirlere ve yaratıcılığa açık bir alan haline gelmiştir (Usluca Erim, 2019, s.264, 271).

"Bir kahvenin 40 yıl hatırı var" temalı sanat eserini yaşamında beraber kahve içtiği kırk kadına adayan öğretim üyesi Elvan Özkavruk Adanır, kumaştan tasarladığı kahve fincanlarını farklı anlamlar taşıyan oylarla süslemiştir (Görsel. 5).

Görsel 5. Elvan Özkavruk Adanır'ın “Bir Kahvenin 40 Yıl Hatırı Var” Temalı Sanat Eseri. (“Gerçek İzmir”, 18.08.2018)

Arabalı Koşar ve Berber (2021, s.60) bir araştırmasında; Çağdaş tekstil sanatı çalışmalarında kavramsal yaklaşımı benimseyen ve kullandığı teknik ve malzeme ile sanatı sorgulayan akademisyen sanatçı Yüksel Şahin'in “Selfie” (Öz çekim) isimli çalışmasında, kanaviçe işleme tekniğini endüstriyel bir malzeme olan plexiglass üzerine gerçekleştirdiğini anlatmaktadır. Plexiglass üzerinde lazer kesimle açılan deliklerden geçirilen ipliklerle yapılan kanaviçe işlemenin arkasında, sarkan işleme iplerinin, serbest bir şekilde bırakıldığı ifade edilmektedir (Arabalı Koşar, Berber, 2021, s. 60) (Görsel. 6).

Görsel 6. Yüksel Şahin, “Selfie”(Öz Çekim), 2017, Plexiglass, Pamuk İplik, İşleme, 25x25 cm.VII. Bienal Internacional De Arte Textil Contemporáneo WTA, Uruguay. (Arabalı Koşar, Berber, 2021,s. 60)

4. Proje kapsamında Geliştirilen Yüzey Tasarımı Önerileri ile Yapılan Sanatsal Giysi Tasarımları

Konfeksiyon Yan Sanayicileri Derneği (KYSD) ile İstanbul Okan Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü'nün geliştirmiş oldukları ortak proje çerçevesinde, KYSD firmalarının ürettikleri ve tanıtmak istedikleri son teknolojik tekstil yan ürünlerini Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencileri “Sanatsal Tekstiller” dersi kapsamında sanatsal tasarımlara dönüştürmüşlerdir. Çalışmalarında malzemeleri birincil ifade aracı olarak kullanan öğrenciler yeni formlar, desenler ve yüzeyler deneyerek gerçekleştikleri sanatsal çalışmalarını insan bedeni üzerinde sanatsal giysilere dönüştürmüşlerdir. İnsan bedeni üzerinde sergilenen sanatsal çalışmalar giyilebilir olmaktan ziyade özgün ve yenilikçi doku, desen ve formları ile ön plana çıkmaktadır.

“Tekstil Yan Ürünlerinin Desen ve Yüzey Tasarımına Sanatsal Dönüşümü” konulu bildiri, 2020 yılında “KYSD 6.Tekstil Aksesuarları Trend ve İnovasyon Sanal Fuarı”nda sergilenen ve tekstil yan ürünlerinin üç boyutlu sanatsal yorumlar eşliğinde estetik tasarıma dönüşümünün hikâyesidir.

Sanatsal ürüne dönüşüm, farklı malzemelerin ve tekniklerin kullanımı ile oluşmaktadır. Tasarım süreci de bu malzemelerin temini ile başlayarak, malzemelerin kullanım şekli ve yüzeydeki yerleşimi ile ortaya çıkmaktadır. Sanatsal bir çalışma ya da yeni bir tasarım ortaya çıkarmak için öncelikle malzeme seçimi önem taşımaktadır. Bu çalışmada fermuar, düğme, dar dokuma, etiket ve çeşitleri olmak üzere beş farklı tekstil yan ürünü (malzemesi) kullanılarak toplamda on adet çalışma gerçekleştirilmiştir. Her çalışma; renk, doku, biçim, kompozisyon olarak detaylı şekilde irdelenmiştir.

İstanbul Okan Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarım Bölümü öğrencilerinin yapmış olduğu çalışmalardan ilki; tekstil yan ürünü olarak tanımlanan fermuar ile yapılmıştır. Yaklaşık üç yüz adet, 15cm.lik fermuarlar ile oluşan tasarımda renk olarak gri ve tonları seçilmiştir. Gri tonlarının farklı kullanılması, çalışmanın yüzeyinde açık-koyu renk gamı oluşturmuştur. Malzemenin özelliği ve yüzeyde sıralı kullanımı ile çalışmada çizgi görüntüsü baskın olarak görülmektedir. Aynı zamanda fermuarların katlanarak belli bir form ile yüzeye yerleştirilmesi çalışmada hacim ve derinlik yaratırken, ürünün mat ve parlak kullanımı ile yüzeyde görsel hareketlilik sağlanmıştır (Tablo 1) (Görsel 7,8,9).

Çalışma Görseli	
Biçim	Malzemenin katlanma şekillerinin farklılığı ile çalışmada üç boyut görüntü çeşitliliği hissedilmektedir, ayrıca hacim ve derinlik oluşumunu da sağlamaktadır.
Doku	Malzemenin kısa, uzun kullanımı ve kendi içinde yan yana gelişleri ile yüzeyde doku oluşumu görülmektedir.
Renk	Gri tonları, Açık-Koyu İlişkisi
Malzeme	Fermuar

Tablo 1. Görsel 7,8,9. Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Berna Özadenc’ın fermuarlardan oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı

Diğer bir çalışma ise; altın ve gümüş metal düğmeler, altın yıldız metal halkalar ve astar vazifesi gören siyah kumaştan oluşmaktadır. Farklı ebatlarda gümüş ve altın yıldız düğmelerin kullanıldığı tasarımda arka planda bedene oturan siyah kumaşın straplez elbise şeklinde zemin olarak kullanılması, düğme ürününün çalışmada ön plana çıkmasını sağlamıştır. Daha ufak metal düğmelerle etek ucunda bordür oluşturulmuştur. Yaka kısmında kullanılan altın yıldız

halkaların yalınlığı oldukça hareketli olan bedenin alt kısmıyla denge kurmuştur. Tasarımı tamamlayan aksesuar olarak kullanılan çanta yine aynı ürünlerle bezenmiştir (Tablo 2) (Görsel 10,11,12).

Çalışma Görseli	
Biçim	Siyah kumaştan üst bedene oturan, belden sonra genişleyen ve zemin vazifesi gören straplez elbisenin üzerinde farklı boyutlarda metal düğmeler yerleştirilmiştir. Etek ucunda bu düğmeler ile bordür oluşturulmuştur. Yaka kısmında altın yıldız halkalarla oluşturulan yalın form, oldukça hareketli olan bedenin alt kısmıyla denge sağlamıştır.
Doku	Farklı ebatlarda gümüş ve altın yıldız düğmeler ile altın yıldız halkaların yan yana gelişleri farklı dokular oluşturmuştur.
Renk	Altın ve gümüş renkleri
Malzeme	Altın ve gümüş metal düğmeler, altın yıldız metal halkalar

Tablo 2. Görsel 10,11,12. Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Büşra Fındık'ın Düğmelerden Oluşan Sanatsal Giysi Tasarımı

Beyaz ve renkli kemik düğmelerle oluşturulan bir diğer tasarımda ise; aynı boyutta fakat farklı renklerde düğmelerin yan yana dizilimi ile etek tasarlanmıştır. Düz ve dar eteğin alt kısmında küçük beyaz düğmelerle oluşturulan saçaklar eteğe hareket kazandırmıştır. Bedeni saran dar eteğin üzerine omuzdan dökümlü pelerin görünümlü üst beden oluşturulmuştur. Bol, dökümlü ve geniş formda olan üst beden, beyaz ve daha büyük düğmelerin içine yerleştirilen renkli düğmelerin oluşturduğu farklı doku ve desenli yüzey ile dengelenmiştir. Pelerine benzer modelin belli bölgelerinde ve etekte kullanılan renkli düğmeler iki parçanın bütünlüğünü sağlamıştır. Çalışmanın genel görüntüsünde; pelerinde kullanılan malzemenin boşluk hissi, etekte kullanılan malzemelerdeki doluluk görüntüsü ile bir denge oluşturmuştur (Tablo 3) (Görsel 13,14,15).

<p>Ç a l ı Ő m a Görseli</p>	
<p>Biçim</p>	<p>Bol, geniş formda ve dökümlü üst beden ile bedeni saran dar etek denge sağlamıştır.</p>
<p>Doku</p>	<p>Aynı boyutta farklı renklerde düğmelerin yan yana dizilimi ve daha büyük düğmelerin içine yerleştirilen küçük ve renkli düğmelerle doku oluşturulmuştur.</p>
<p>Renk</p>	<p>Beyaz, yeşil, sarı, pembe</p>
<p>Malzeme</p>	<p>Kemik Düğmeler</p>

Tablo 3. Görsel 13,14,15. Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Özlem Altunkaya'nın Düğmelerle Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Gümüş metal ve siyah düğmeler, yuvarlak kemer tokaları, zincirler ile oluşturulan sanatsal çalışma mini etek ve büstiyerden oluşmaktadır. Metal düğmelerin büstiyerde büyükten küçüğe doğru ve her iki tarafta da simetrik dizilimi, kabarık bir doku oluştururken göğüs ve etek kısmını birleştirmesi de çalışmada bütünlük yaratmıştır. Tasarımın ön kısmında kullanılan yuvarlak kemer tokalar, gümüş metal, siyah düğmeler dairesel hareketlilik etkisini baskın bir şekilde hissettirirken, arka kısmında kullanılan metal zincirler çizgisel bir etki oluşturmaktadır (Tablo 4) (Görsel 16,17,18).

<p>Ç a l ı Ő m a Görseli</p>	
----------------------------------	--

Biçim	Mini etek ve büstiyerden oluşan tasarımda göğüs ve etek kısmının birleştirilmesi ile çalışmada bütünlük yaratılmıştır. Tasarımın ön kısmında dokular dairesel hareketlilik etkisi yaratırken, arka kısmında kullanılan metal zincirler çizgisel bir etki oluşturmaktadır.
Doku	Metal düğmeler büyükten küçüğe doğru ve her iki tarafta da simetrik dizilimi ile kabarık bir doku oluşturmuştur. Yuvarlak kemer tokaları, metal ve siyah düğmeler ile metal zincirler yoğun doku oluşumunda kullanılmıştır.
Renk	Gümüş rengi
Malzeme	Gümüş metal ve ufak siyah düğmeler; yuvarlak kemer tokaları, metal zincirler

Tablo 4. Görsel: 16,17, 18. Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Seda Kayıkcı'nın Metal Düğmelerle Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Diğer bir çalışmada ise dar enli dokumalar kullanılmıştır. Öğrencinin elinde dokumuş olduğu dar enli dokumalar beden kısmında asimetrik olarak kullanılan beyaz ve bordo kumaş üzerine yerleştirilmiştir. Çalışmanın yaka, kol ve ön kısmında kullanılan renkli ve desenli dokumalar yerleştirilme şekilleri ile tasarıma desen hareketliliği sağlamıştır. Yaka kısmında kullanılan dört katlı volanlı yaka çalışmada hacim etkisi yaratmıştır (Tablo 5) (Görsel 19,20,21).

Çalışma Görseli	
Biçim	Elde dokunmuş dar enli dokumalar ön ve arka bedende asimetrik olarak kullanılan beyaz ve bordo kumaş üzerine yerleştirilmiştir. Çalışmanın yaka, kol ve ön kısmında kullanılan renkli ve desenli dokumalar yerleştirilme şekilleri ile tasarıma desen hareketliliği sağlamıştır.
Doku	Elde dokunmuş dar enli dokumalar giysi tasarımının beden kısmında, kollarda ve yakada farklı kumaşların kullanımı ile doku oluşturmuştur.
Renk	Bordo, lacivert, beyaz renkli ve desenli.
Malzeme	Dar dokuma

Tablo 5. Görsel 19,20,21. Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Semanur Özkaya'nın Dar Dokumalarla Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Dar enli dokumalardan oluşan diğer bir tasarımda ise; hem elastik hem de elastik olmayan dokumalar kullanılmıştır. Gri ve bordo desenli dar dokumalardan üç boyutlu dokular tasarlanmıştır. Dokuların oluşturduğu her birimin kendi renk gruplarında bir araya gelmesi ile oluşan yüzey tasarımı, üst bedende kullanılmıştır. Omuzlarda ve yakada da kullanılan aynı doku, giysiye bütünlük katmıştır. Mini etek renkli ve kat kat dar dokumaların yan yana

gelmesi ile tasarlanmıştır. Üç sıra halinde elastik dar dokumalar arka bedende tasarımın birleştirici malzemesi olmuştur (Tablo 6) (Görsel 22,23,24).

Çalışma Görseli	
Biçim	Üst bedende, omuzlarda ve yakada kullanılan üç boyutlu dokuların oluşturduğu birimler giysiye bütünlük katmıştır. Üç sıra halinde elastik dar dokumalar arka bedende tasarımın birleştirici malzemesi olmuştur. Renkli ve kat kat dar dokumaların yan yana gelmesi ile oluşturulan mini etek tasarıma hareket kazandırmıştır.
Doku	Dar dokumalardan tasarlanan üç boyutlu dokuların oluşturduğu birimler kendi renk gruplarında bir araya gelerek yüzey tasarımı oluşturmuşlardır. Kat kat dar dokumaların yan yana gelmesi ile oluşan doku ve üç sıra halinde elastik dar dokumalar da çalışmada kullanılmıştır.
Renk	Gri ve bordo desenli
Malzeme	Elastik ve elastik olmayan dar dokumalar

Tablo 6. Görsel: 22,23,24. Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Miraç Dursun'un Dar Dokumalarla Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Lacivert ve altın sarısı olarak kullanılan dar dokumalar (kurdeleler), dokuma örgüsü gibi birbirinin içinden geçerek tasarımın ön ve arka bedenini oluşturmuştur. İki parçayı birbirine bağlayan yan kısımlardaki çapraz ipler çalışmayı birleştirmektedir. Tasarımın alt kısmında serbest bırakılan dokumalar, çalışmaya hareketlilik sağlamıştır (Tablo 7) (Görsel 25,26,27).

<p>Ç a l ı Ő m a Görseli</p>	
<p>Biçim</p>	<p>Dokuma örgüsü gibi birbirinin içinden geçerek tasarımın ön ve arka bedenini oluşturan kurdeleler (dar dokumalar), yan kısımlarda çapraz bağlarla iki parçayı birbirine bağlayarak çalışmayı birleştirmektedir. Tasarımın alt kısmında serbest bırakılan dokumalar, çalışmaya hareketlilik sağlamıştır.</p>
<p>Doku</p>	<p>Kurdeleler (dar dokumalar), dokuma örgüsü gibi birbirinin içinden geçerek tasarımın dokusunu oluşturmuştur.</p>
<p>Renk</p>	<p>Lacivert ve altın sarısı</p>
<p>Malzeme</p>	<p>Kurdele (Dar dokuma)</p>

Tablo 7. Görsel: 25,26,27. Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Rana Ersöz'ün Dar Dokumalardan Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Diğer bir çalışma ise; çeşitli renk ve ende yapılmış dantel dokumaların bir araya geliş biçimlerinden oluşmaktadır. Bedene oturan üst kısımda, dokumaların yan yana geliş şekilleri ile yüzeyde desen ve doku etkisi baskın olarak görülmektedir. Omuz kısımlarında kullanılan dokumalar dikiş tekniği ile fırır şeklini alarak çalışmaya hareketlilik sağlarken, etek kısmında enine kullanılan dokumalar ince, kalın çizgi etkisi yaratmıştır (Tablo 8) (Görsel 28,29,30).

<p>Ç a l ı Ő m a Görseli</p>	
<p>Biçim</p>	<p>Bedene oturan üst kısımda, dokumaların yan yana gelişleri ile yüzeyde desen ve doku etkisi görülmektedir. Omuz kısımlarında firfir şeklini alan dokumalar çalışmaya hareketlilik sağlarken etek kısmında enine kullanılan dokumalar ince, kalın çizgi etkisi yaratmıştır.</p>
<p>Doku</p>	<p>Çeşitli renk ve ende yapılmış dantel dokumaların yan yana geliş biçimleri tasarımın dokusunu oluşturmaktadır.</p>
<p>Renk</p>	<p>Beyaz, ekru ve farklı renkli, çizgili, desenli</p>
<p>Malzeme</p>	<p>Çeşitli renk ve ende yapılmış dantel dokumalar</p>

Tablo 8. Görsel: 28,29,30. Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Zubeyda Achylova'nın Dar Dokumalardan Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Bej, kahverengi, siyah, beyaz, lacivert dikdörtgen deri etiketlerin kullanıldığı çalışmada ise; etiketler çok farklı düzenlemeler ile tasarımı oluşturmaktadır. Yaka ve yan kısımlarda kullanılan etiketler kıvrılarak yüzeye yerleştirildiği için çalışmaya hacim ve hareketlilik sağlamıştır. Diğer yandan ön kısmın alt ve üst bölümünde kullanılan etiketlerin düz ve belli bir sıra ile yerleştirilmesi tasarımda denge oluşturmuştur. Arka kısımda ise tamamen etiketlerin birbiri ile birleştirilip serbest şekilde aşağı bırakılması çalışmada ön ve arka kısmın görsel dengesini yaratmıştır. Tasarımda yaklaşık olarak 1200 adet etiket kullanılmıştır (Tablo 9) (Görsel 31,32,33).

<p>Ç a l ı Ő m a Görseli</p>	
<p>Biçim</p>	<p>Dikdörtgen deri etiketler farklı düzenlemeler ile tasarımı oluşturmaktadır. Yaka ve yan kısımlarda etiketlerin kıvrılarak yüzeye yerleştirilmesi çalışmaya hacim ve hareketlilik sağlamıştır. Ön kısmın alt ve üst bölümünde düz ve belli bir sıra ile yerleştirilen etiketler tasarımda denge oluşturmuştur. Arka kısımda ise etiketler birbiri ile birleştirilip serbest şekilde aşağı bırakılmıştır.</p>
<p>Doku</p>	<p>Dikdörtgen deri etiketler kıvrılarak veya düz ve belli aralıklarla, belli renk sıraları ile dizilerek yüzey oluşturulmuş; arka kısımda ise birbiri ile birleştirilerek aşağı doğru serbest bırakılarak kendi içinde dokular oluşturmuştur.</p>
<p>Renk</p>	<p>Bej, kahverengi, siyah, beyaz, lacivert</p>
<p>Malzeme</p>	<p>Dikdörtgen deri etiketler</p>

Tablo 9. Görsel: 31,32,33. Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi Zeynep Sude Öztürk'un Deri Etiketlerle Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

Dar dokumalardan başka bir örnek ise; siyah, beyaz, turuncu renklerden oluşan dokumadır. Siyah beyaz geniş enli kurdelelerin dokuma örgüsü gibi birbirinin içinden geçerek tasarlanması ile oluşan çalışma üst bedende büstiyer, alt bedende ise uzun ve arkası kuyruklu etekten oluşmaktadır. Tasarımın omuzlarında üç renkli kurdelelerin kıvrılarak yana gelmesi ile oluşturulan dokumalar çalışmaya hacim ve hareketlilik kazandırmıştır. Etek uçlarında ve omuzlardaki dokuya bir ve/veya iki sıra halinde eklenen turuncu kurdele tasarıma canlı rengi ile farklı bir boyut getirmiştir (Tablo 10) (Görsel 34,35,36).

<p>Ç a l ı Ő m a Görseli</p>	
<p>Biçim</p>	<p>Geniş enli kurdelelerin dokuma örgüsü gibi birbirinin içinden geçerek tasarlanması ile oluşan çalışmanın alt bedeni uzun ve arkası kuyruklu etekten oluşmaktadır. Giysinin omuzları üç renkli kurdelelerin kıvrılarak yan yana gelmesi ile tasarlanmıştır. Etek uçlarında ve omuzlara eklenen turuncu kurdeleler tasarıma canlılık katmıştır.</p>
<p>Doku</p>	<p>Geniş enli kurdeleler dokuma örgüsü gibi birbirinin içinden geçerek doku oluşturmaktadır. Üç farklı renklerden oluşan kurdelelerin kıvrılarak yan yana getirilmesi ile de farklı dokular yaratılmıştır.</p>
<p>Renk</p>	<p>Siyah, beyaz, turuncu</p>
<p>Malzeme</p>	<p>Geniş enli kurdele (dar dokuma)</p>

Tablo 10. Görsel: 34,35,36. Moda Tasarımı Bölümü Öğrencisi İzel Oktaş'ın Dar Dokumalardan Oluşturduğu Sanatsal Giysi Tasarımı

5. Sonuç

Tasarım sürecinde yeni formlar yaratmanın bir yolu da farklı materyallerin niteliklerinden ve formlarından esinlenerek bu materyalleri farklı yorumlamak ve yenilikçi sanatsal tasarımlara dönüştürmektir. Malzemelerin farklı yönleri ile farklı dokunuşlarla sanatsal objelere dönüştürülmesi, yenilikçi form ve dokular oluşturulması sanat ve tasarım alanında sınırın kalkmasına; özgün tasarımcılar yetişmesine katkı sağlamaktadır.

Günümüz sanatında hazır tekstil malzemesi kullanımı, malzemenin kendine özgü kimliğinin yanında, tasarım alanında da yaratıcı ve sanatsal kimliklere dönüşmektedir. Tasarımcı yaratma tasarlama sürecindeki yeni anlatım biçimleri ile ürüne estetik görünüm katarak kendi görüşünü ve tarzını ortaya koymaktadır.

Tekstil yan ürünleri ve aksesuarları üreten firmaların sundukları yeni teknolojik ürünleri ile tasarım öğrencilerinin bir araya gelişinden doğan olumlu yansımalar tasarıma ve akademik hayata katkı sağlamaktadır. Tekstil ve Moda Tasarımı eğitimi alan öğrencilere sektör tarafından sunulan yan ürünler öğrencilerin tekstil ile buluşmaları, giysilerde önemli detaylar yaratan bu ürünlere sanatsal dokunuşları ve farklı yorumları ile sanatsal tasarımlara ulaşmaları ve öğrencilerin malzeme bilgisi edinmeleri açısından önem teşkil etmektedir.

Bu amaçla Konfeksiyon Yan Sanayicileri Derneği ile İstanbul Okan Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü arasında oluşturulan ortak projede firmalar tarafından üretilen yeni

teknolojik ve/veya sürdürülebilir ürünler ile Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencileri estetik, sanatsal ürünler tasarlamışlardır. Öğrenci tasarımlarından oluşan bu çalışmada elde edilen sanatsal giysi tasarımları biçimsel, doku, renk ve kullanılan malzemeler açısından tek tek incelenerek biçim, malzeme, renk, doku başlıklarında değerlendirilmiştir. Çalışmaların görselleri ile birlikte belirtilen ölçütlerle sunulan tablolarda da görüldüğü gibi tekstil yan ürünlerine farklı dokunuşlarla farklı yüzeyler oluşturulmuştur. Fermuar, düğme, etiket, dar dokuma gibi üretim teknolojileri farklı tekstil yan ürünlerinin yaratıcı ve yenilikçi gelişmelerle yorumlanması; sıra dışı malzemelere yeni imkânlar sunulması tasarım alanlarında da yeni anlayışlar oluşturmaktadır. Akademik süreçte öğrencilerin tasarım alanında gerçekleştirdikleri bu çalışmalarla birlikte sektör ile yakın iletişimi meslek hayatları için oldukça önemli bir tecrübe oluşturmaktadır.

Kaynakça

Arabalı Koşar, S.T. (2017). Çağdaş sanat disiplinleri arası etkileşimlerde lif sanatı, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Cilt:6, (35), 2035-2059.

Arabalı Koşar, S.T., Berber, G.Ş. (2021). Türkiye’deki akademisyen sanatçıların eserlerinde mini tekstil. *Social Science Development Journal*, Cilt: 6, (23).

Ay, B. (2018). *Sanat objesi olarak tekstil*. Alternatif Yayıncılık.

Can, M. (2020). Süsleyici bir gereç olarak düğme ve Osmanlı Döneminde kullanılan örme düğmeler üzerine bir inceleme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt: 13, (32), 1526-1538.

Er Bıyıklı, N. (08-10 Ekim 2012). Tekstil ve moda tasarımı açısından sanat ve bilim. *Akdeniz Üniversitesi GSF. Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü “1. Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu”*, Antalya.

Gerçek İzmir. (18.08.2018). Bir fincan kahvenin 40 yıllık hatırı İzmir’den Çin’e uzandı. Erişim Adresi: <http://www.gercekizmir.com/haber/Bir-fincan-kahvenin-40-yillik-hatiri-Izmir-den-Cin-e-uzandi/50366>

Gürcüm, H. B. (Nisan 2010). *Tekstil malzeme bilgisi*. Güncel Yayıncılık.

Kayadibi, P. (2014). Giyim endüstrisinde kullanılan dar dokuma kumaşlar, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 137-142.

Kurtuldu Dönmez, E. (20-25 Ekim 2014). Tekstil malzeme ve aksesuarlarının sanatsal çalışmalara dönüşmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Kongresi*, İzmir.

Özipek, B. (2018). Türkiye Konfeksiyon Yan Sanayi Sektörü: Vizyon 2030- *Sektörel Etütler ve Araştırmalar*, Yayın No: 2018-5, İstanbul.

Sarı, S. (2017) Giyilebilir sanat ve beden sanatında dijital tekstil tasarım uygulamaları. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (38), Erzurum, 69-85

Sığırcı, M. (23.10.2020). Fermuar: Kim, Ne Zaman İcat Etti? Erişim Adresi: <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/fermuar-kim-ne-zaman-icad-etti>

Uçansoy, N. (02.07.2021). *Deniz Sağdıç ile geri dönüşüm sanatı*. Erişim Adresi: <https://www.haberturk.com/deniz-sagdic-ile-geri-donusum-sanati-3018381>

Usluca Erim, Ö. (2019). Sanatsal bir ifade aracı olarak Tekstil. *İdil sanat ve Dil Dergisi*, Cilt: 8, (54), 263-273.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1, 2: Jane Perkins’in tekstil ürünleri ile “The Afghan Girl” ve “Einstein” portreleri (Kurtuldu, 2014, s:281).

Görsel 3,4: Deniz Sağdıç’ın fermuarlardan oluşan sanatsal çalışması (Uçansoy, N. 02.07.2021).

Görsel 5: Elvan Özkavruk Adanır'ın "Bir kahvenin 40 yıl hatırı var" temalı sanat eseri. (Gerçek İzmir, Haberler, Kültür-Sanat, 13.03.2022).

Görsel 6: Yüksel Şahin, "Selfie"(Öz çekim), 2017, Plexiglass, pamuk iplik, işleme, 25x25 cm.VII. Bienal Internacional De Arte Textil Contemporáneo WTA, Uruguay. (Arabalı Koşar, Berber, 2021, s:60)

Görsel 7,8,9: Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Berna Özadenç'in fermuarlardan oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı

Görsel 10,11,12: Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Büşra Fındık'ın düğmelerden oluşan sanatsal giysi tasarımı

Görsel 13,14,15: Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Özlem Altunkaya'nın düğmelerle oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı

Görsel 16,17, 18: Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Seda Kayıkçı'nın metal düğmelerle oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı

Görsel 19,20,21: Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Semanur Özkaya'nın dar dokumalarla oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı

Görsel 22,23,24: Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Miraç Dursun'un dar dokumalarla oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı.

Görsel 25,26,27: Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Rana Ersöz'ün dar dokumalardan oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı.

Görsel 28,29,30: Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Zubeyda Achylova'nın dar dokumalardan oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı.

Görsel 31,32,33: Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi Zeynep Sude Öztürk'ün deri etiketlerle oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı.

Görsel 34,35,36: Moda Tasarımı Bölümü öğrencisi İzel Oktaş'ın dar dokumalardan oluşturduğu sanatsal giysi tasarımı.